Галина Бутырева

Ӧтъялӧ сись...
Ещё горит свеча...
Loistaa kynttilä...
Leegitseb küünal...

Кывбуръяс
Вуджӧдӧмъяс

ООО «Издательство «Кола»
Сыктывкар
2009

ББК 84(2Рос.Ком)
Б93

Книга издана по целевой республиканской программе «Сохранение и развитие государственных языков Республики Коми» на 2005–2009 гг.

Бутырева Г.В.

Б93 Ыпъялӧ сись… Ещё горит свеча…: кывбуръяс, вуджӧдӧмъяс.— Сыктывкар: ООО «Издательство «Кола», 2009.– 160 стр.

В книге представлены стихи Г.В. Бутыревой и переводы её стихов на русский, венгерский, эстонский, финский, норвежский, английский языки.

ББК 84(2Рос.Ком)

© Бутырева Г.В., 2009
© Лисовский Ю.Н., оформление, 2009
© Министерство национальной политики Республики Коми, 2009
© ООО «Издательство «Кола», 2009

Челядьдырся сьӧлӧм мӧвп

Шондi петӧмӧн ловзьӧ бурсьыс-бур лун.
(Мед и кымӧра, и зэрӧ,
и весиг шутьлялӧ турӧб.)
Шондi пуксьӧмӧн лӧньӧ бурсьыс-бур вой.
(Мед и кымӧра, и зэрӧ,
и весиг шутьлялӧ турӧб.)

Керкаясыс чужан сиктын –
юртӧ чатӧртмӧн джуджыдӧсь.
Муяс вылын быдмӧ зарни сю.

Катӧ кульмыны гӧрд чери, лёль.
Асъя пызан тыр пӧсь рудзӧг нянь.
Руалӧ лола яя шыд.

Мамӧ радейтӧ менӧ и батьӧс.
Батьӧ радейтӧ менӧ и мамӧс.
А ме радейта ставнысӧ и ставсӧ:
и мамӧс, и батьӧс, и дорся олысь пӧчьясӧс
(кыдзи ӧти вира войтырӧс);
и нывкаясӧс и зонкаясӧс
(кыдзи ас чой-вокӧс);
и Буян вӧлӧс, и Вашка юӧс,
и еджыд юнь, и кодзула декабрь,

и пожӧма ягъяс, и мырпома нюръяс –
ставыс тӧрӧны менам ичӧтик сьӧлӧмӧ.

И меным чайтсьӧ,
мый тадзи лоӧ
нэм-нэм чӧж.

Гармония

С восходом солнца
        наступает доброе-доброе утро!
(Даже если – тучи и дождь или пурга).
С закатом солнца
        наступает добрый-добрый вечер!
(Даже если – тучи и дождь или пурга).
        Растёт трава.
Рыба идёт на нерест.
Падает первый снег.
На деревенском столе –
тёплый хлеб.
Фырчит самовар.
Мама заваривает клюквенный кисель.
Мама любит меня и отца,
Отец любит меня и маму.

А я люблю
пока
всех-всех:
и маму, и отца, и соседей наших,
и коня-красавца Буяна, и его нелепую
родительницу Лапоть,
и речку Вашку, и белые июньские ночи,
и белые облака в июле,
и лодки, и деревья, и травы…
Казалось, не было ничего такого,
на что бы не хватало моего маленького сердца.
И казалось, что так будет всегда.

Авторский перевод с коми языка

Lapsen sydämen ajatukset

Auringon nousuun herää kaikkein paras päivä.
(Vaikka se pilvinenkin olisi, vaikka sataisi,
vaikka lumipyrykin vinkuisi.)
Auringon laskuun rauhoittuu kaikkein paras yö.
(Vaikka se pilvinenkin olisi, vaikka sataisi,
vaikka lumipyrykin vinkuisi.)

Kotikylän talot ovat niin korkeita,
että niitä voi katsoa vain niska kenossa.
Pelloilla kasvaa kultavilja.

Jokea nousee kutemaan punainen kala, lohi.
Aamulla pöytä on täynnä kuumaa ruisleipää.
Hirvenlihakeitto höyryää.

Äiti rakastaa minua ja isää.
Isä rakastaa minua ja äitiä.
Ja minä rakastan kaikkia ja kaikkea:
äitiä, isää, naapuritalojen vanhoja tätejä
(kuin omia sukulaisia);
ja pikkutyttöjä ja pikkupoikia
(kuin omia sisaruksia);
ja Bujan-hevosta ja Vaškajokea,
ja valkeaa kesäkuuta ja tähtistä joulukuuta,
ja mäntymetsää ja lakkasoita —
kaikki ne mahtuvat pieneen sydämeeni.

Ja minusta tuntuu,
että näin tulee olemaan
ikuisesti.
(1994: 54)

Raija Bartens (Göttingen)

Sopusointu

Auringon noustessa
    tulee hyvän hyvä huomen!
(Jopa silloinkin kun on pilvistä
ja sataa tai pyryttää.)
Auringon laskiessa
    Tulee hyvän hyvä ilta!
(Jopa silloinkin kun on pilvistä
ja sataa tai pyryttää.)
Nousee ruoho.
Kala nousee kudulle.
Leijäilee ensi lumi.
Maalla pöydällä
Höyryää tuore leipä.
Samovaari puhkuttaa.
Äiti keittää karpalokiisseliä.
Äiti rakastaa minua ja isää.
Isä rakastaa minua ja äitiä.
Minähän rakastan
toistaiseksi
    aivian kaikkia:
äitiä, isää, naapureitamme,
hienoa hepoa
Bujania ja sen hassua synnyttäjää
    Lapotia
ja Vaška-jokeamme,

ja kesäkun yöttömiä öitä,
ja valkoisia pilviä

ja veneitä, ja puita, ja heiniä…
Näytti siltä. Ettei ollut mitään sellaista,
Mille ei olisi ollut tilaa pienessä sydämessäni.
Ja näytti siltä, että niin tulee olemaan aina.

Paavo Voutilainen (Petrozavodsk)

Lapsepõlve salamõte

Päikesetõusul elustub armas-armas hommik
(olgu pilved ja vihm või tuhisegu tuisk).
Päikeseloojangul vaibub armas-armas öö
(olgu pilved ja vihm või tuhisegu tuisk).

Mu kodukülas on majad
nii kõrged, et pea selga ajad.
Kuldne rukis põldudel lokkab.

Ülesjõge rändab lõhekala ja koeb.
Hommikulaual on rukkileib soe.
Aurav põdralihasupp kiidab kokka.

Ema armastab isa ja mind.
Isa armastab ema ja mind.
Mina armastan kõiki ja kõike:
Vanemaid, naabritest vanureid
(sama verd rahvast),
Poisse ja tüdrukuid vahvaid
(nagu oma venda ja õde),
Hobust Bujaani ja Vaška-jõge,
Valget juunit ja täherikast detsembrit,
Männikuid, murakasood –
Kõik mahub mu väiksesse südamekambrisse.

Ja mulle näib,
et nõnda jääb
see igavesti.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Тбилисилöн
паськыд морöс бердас
дзик и ляскысьöма
тайö аслыспöлöс
садйыс,
пöрысь Георгий Какабадзелöн
быдтасыс.
Быд пулöн
аслас ним:
пыранiнас нин
чолöмалöны тэнö
яблоня да инжир, –
ачыс Георгий
Зинаида Филипповна гöтырыскöд.
Матындзи – вишня пу.
Нана.
Дрöчка ньвныс.
Черешня, –
новлö нимсö
Таллиннса журналистлысь,
Наналöн ёртлысь, –
Юлле…
Леван.
Сылöн нимыс –
быттьö ошйысьö

торйӧнкодь сулалысь
ӧтка абрикос –
джуджыд, пашкыр, том…
Леван,
Георгийлӧн ичӧтджык вокыс,
усьӧма бӧръя война вылын…
Ӧтчыд
тайӧ садъяс вичмис и меным пу,
груша.
Туӧ-быдмӧ, кӧнкӧ.
Коми пу.
Ме эска,
мый коркӧ-некоркӧ
став енув муыс
лоӧ ӧти мича садйӧн,
чоя-вока моз олысьлӧн
садйӧн.
Ме эска.

* * *

На окраине Тбилиси,
за Дигомским массивом,
растёт не совсем обыкновенный сад:
все деревья в этом саду
названы чьими-нибудь именами…

Вишня,
та, что растёт у самой калитки, –
это Нана,
единственная дочь старого Георгия,
хозяина сада…
Черешня, та, что рядом, –
это Юлле из Таллинна,
подруга Наны…
Абрикос, –
он стоит немного особняком
в этой компании деревьев, –
Леван, брат Георгия,
погибший на Великой Отечественной…
Два дерева,
растущие близко-близко друг от друга,
яблоня и инжир, –
это сам Георгий со своей женой,
Зинаидой Филипповной…
Однажды в саду появилось и моё дерево –
груша, названная Галиной в мою честь…
Я верю,
что когда-нибудь вся наша Земля
будет Садом друзей!
Я знаю, я верю!

Авторский перевод с коми языка

* * *

Túl Tbiliszin,
az őskorig le csupált hegyeken is túl,
van valahol
egy fura
kert.
Az öreg
Kabakadze Georgij
gyümölcsöse.
Ebben a kertben
minden egyes fát
elkeresztelték
valakiről, –
Georgij asszonya,
Zinaida Filippovna
volt a keresztanya.
Az a meggyfa
ott a kiskapunál
az öreg Georgij,
a gazda
egyszem leánya.
Nana.
A cseresznye,
– szinte a meggyfácska tükre, –
egy tallini újságírónő.
Julle…
A kajszi
kssé elkomorulva

távolabb áll
a többiektől.
Ö Levan,
Georgil fívére.
Elesett a háborúban.
Az a két fa ott.
Aki mindig egymáshoz símulna,
– egy almafa és egy füge –
Maga a Gazda, Georgij,
és asszonya.
Zinaida Filippovna.
Egyszercsak
egy körtefa is idelebbent,..
aki
én volnék.
Galina.
Istenem,
ha egyszer ez a föld
a szeretteink kertje
lenne.
Istenem.

Bella István (Budapest)

* * *

Арся сьӧд войыс
сапкысис-усис
му вылӧ сирва кодь
пемыдӧн, – сэсся
синтӧ кӧть бытшкы,
нинӧм оз тыдав.

Кымӧра сынӧдыс,
лыа ю дорыс,
ниа пес чипасыс –
быттьӧкӧ сылiсны,
вошисны пемыдас.
Лӧнь, кыдзи лым водзын.

Батькӧд ми мыш-мыш
шонтысям-вугралам:
виччысям кулӧмын
черилысь бузнитчӧм…
Бузнитчис! Шедӧма!
Тэрыба пыжлань!

Ярлуныс черилӧн
регыд и лӧнис:
тыдалӧ, мудзӧма
Войвывса саридзсянь

Йöртымöдз катiгас.
Шлапвидзö-куйлö.

Пызан пöв кузьта.
Пызан пöв пасьта.

Шензис да шензис
унзiля мамö.
Кор тайö вöлi?
Вöлi-ö?
Гашкö…

* * *

Syksyn musta yö
pudota humahti
maahan sameana
kuin terva.
Vaikka miten silmiä siristäisi,
mitään ei näy.

Pilvet ilmassa,
joen hiekkaranta,
lehtikuusitukkien pino —
ikäänkuin hajosivat,
katosivat pimeään.
On hiljaista kuin ennen lumisadetta.

Isä ja minä selkä selkää vasten
yritämme pysyä lämpiminä, torkumme:
odotamme
kalan pulahtamista verkkoon.
Pulahti! Jäi verkkoon!
Nopeasti veneen luo!

Kalan kiukku
talttui nopeasti:
se näyttää väsyneen
noustuaan Jäämerestä
Jörtymiin asti.
Se makaa liikkumattomana.

Pöytälevyn pituisena.
Pöytälevyn levyisenä.

Unenpöpperöisenä äiti
hämmästeli, hämmästeli.
Milloin tämä tapahtuikaan?
Tapahtuiko tämä?
Ehkä…
(1989: 11–12)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Pilvine taevas see
veepinna mustaks teeb.
Imbunud (läbi vee?)
kesköö on juba?
Täiesti pime ju.
Silm torka pääst –
miskit ei näe.

Jõe ääres jahe on.
Pinget kõik täis.
Vaikus on surunud
ümbruse kokku, näib.
Mõne ent hetkega
rebeneb
pinge ja surutis.
Kärestiku taga
(veepinna alt)
sulpsatas kala,
sitkena tungis veest,
korduvalt hüppas veel, –
merest Vaškajõe kaudu eks lõhe
kiiresse metsjõkke kudema tõused.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Сьӧкыд гожся лун бӧрын
уль туруна кузовъясӧн
кайӧны ю дорсянь миян мамъяс…
Ком-сёката пестеръясӧн –
миян батьяс…
Оз тыра чуманъясӧн –
челядьпосни…
А на бӧрся сиктӧ пырӧдчӧ нин,
йиджтысьӧ рам еджыд вой,
и надзӧник, надзӧник лӧньӧдӧ быдӧнӧс,
унмовсьӧдӧ…
Гожся войыд ӧд – кӧч бӧж кузьта и эм!
Он и тӧдлы, бара выль лун сувтас…
А ныла-зонмыс тай нӧ век на
  сьылӧны-йӧктӧны,
гудӧкӧн нязӧбтӧны!..
Эй, кӧть здук-мӧд кежлӧ мед удитланныд
сыркнитлыны!..
Быдӧн оз и удитлыны кӧ-а…
Асъя шондіыс нин бара му вежсӧ
шонтӧ-югзьӧдӧ,
садьмӧдӧ-дзумӧдчӧ.
Сиктса войтыр бара нин ю дорӧ тэрмасьӧ:
кузьмӧс, пелькиник пу пыжъяс вылын
ылыс видзьяслань сынӧ.
И бара – шонді пуксьытӧдз!

* * *

Raskaan kesäisen päivän jälkeen
äitimme kiipeävät jokirannasta
korit täynnä tuoretta ruohoa…
Isämme
Kalakontit täynnä harjuksia…
Pikkulapset
tuokkoset täynnä mansikoita…
Heidän jäljissään kylään jo hiipiikin
rauhallinen valkea yö
ja hiljentää hitaasti kaiken,
kaikki nukuttaa uneen…
Mutta kesäinen yöhän on jäniksen hännän pituinen!
Ei huomaakaan, kun jo koittaa uusi päivä…
Ja tytöt ja nuoret miehet yhä vielä
laulavat ja tanssivat,
vonguttavat harmonikkaa!..
Hoi, jospa edes muutamaksi toviksi ehtisitte
saada unen päästä kiinni!
Vaikka eivät kaikki ehtisikään…
Aamuaurinko jo lämmittää maanpintaa
ja luo siihen valoaan,
kutittelee, unetkin karkottaa.
Taas kiirehtii kylän väki jokirantaan:
pitkänomaisilla, ketterillä puuveneillään
soutavat kaukaisia niittyjä kohti.
Siellä jälleen – auringon laskuun asti!

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Pärast rasket suvepäeva
värske rohu koormatega
jõekaldalt tulevad me emad…
Kalalastidega
isad…
Maasikamarjakorvidega
lapsepere…
Rahva kannul külla imbub
juba vaikne valge suveöö,
aegamööda kõiki rahustab
ja uinutab…
Suveöö ju jänesesaba pikuke!
Ei märkagi, kui uus on saabund päev…
Kuid poisid-tüdrukud veel laulavad ja tantsivad,
Lõõtsapilli mängivad!..
Eh, jõuavad ehk mõneks hetkekski
silma looja lasta!..
Kõik ju vist ei jõuagi…
Hommikupäike jälle mullapinda
soojendab ja valgustab,
elu üles äratab.
Külarahvas jälle jõele kiirustab:
headel pikkadel puupaatidel
kaugetele luhtadele aerutab.
Jälle päikse loojanguni!

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

«Парма» ансамбльлы

Кутшӧм кыв вылын
тэ мӧвпалан мӧвпъястӧ,
кор ас кежысь? –
Ме весиг шай-паймунлі
роч гижысьлӧн юалӧмысь…
А збыль, эськӧ,
кутшӧм нӧ кыв вылын?
Кор сёрнита ли вензя
роч морткӧд,– ас кежысь,–
дерт, рочӧн.
А комикӧд – комиӧн!
А кор ачым ас кежысь –
та вылӧ сьӧкыдджык нин вочавидзнытӧ…
Сэтшӧма
чужан кывкӧд тшӧтш
йиджӧма миян юр вемъясӧ и сьӧлӧмъясӧ
роч кывйыс,
дзик нин асӧ пӧрӧма.
Но кор тай горӧдасны
«Том пӧра казьтылӧм» ли кутшӧмкӧ мӧд
важ коми нориник сьыланкыв, –
сӧмын сэки
быттьӧ кӧдзыд йирмӧгӧн сотыштлас
мышвывтӧ!

Сӧмын сэки
гӧрддзасьлас горшыд, –
и некутшӧм оз мукӧд кывъя сьыланкыв бӧрын!
И сьӧлӧмын вӧрзьӧны
медся пыдi мӧвпъясыс,
медся коланаясыс!
– Кор тай горӧдасны «Том пӧра казьтылӧм»…

* * *

Parma-yhtyeelle

Millä kielellä
sinä ajatuksiasi ajattelet,
kun olet yksinäsi? –
Todella ällistyin
venäläisen kirjailijan kysymystä.
Ihan tosissaanko, että
millä kielellä?
Kun puhun tai kiistelen
venäläisen kanssa, – yksinäni, –
tietysti venäjäksi.
Mutta komilaisen kanssa – komiksi!
Entä kun itse, yksinäni? –
siihen on jo vaikeampi vastata…
Niin on
yhteen äidinkielen kanssa

imeytynyt aivoihimme ja sydämiimme
venäjän kieli,
suorastaan jo omaksi muuttuneena.
Mutta voi, kun kajahtaa
Nuoruusajan muisto tai jokin muu
komilainen vanha haikea laulu,
vain silloin
karsivat selkäpiitä kylmät väreet,
vain silloin
kuristaa kurkkua, –
kuin ei minkään muunkielisen laulun jälkeen!
Ja sydämessä liikahtelevat
syvimmät ajatukset,
arvokkaimmat!
– Kun kajahtaa Tom põra kaźtylöm…
(1994: 56–57)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Ansamblile «Parma»

Mis keeles
sa mõtled mõtteid,
kui oled omaette?
Kohmetusin isegi sest
vene kirjaniku küsimusest…

Tõesti,
mis keeles?
Kui räägin või vaidlen
venelasega, mõtlen ma
muidugi vene keeles.
Komiga – komi keeles!
Aga olen kui endaga üksi, –
raske on vastata…
Nõnda
on emakeele kõrvale
imbunud ajju ja meeltesse
vene keel,
omaks saanud on kõrvale.
Aga kui laulate
«Noorusmälestusi» või muud mõnda
vana komi tundelist laulu, –
ainult ju siis
külm värin kõrvetab ihu!
Ainult ju siis
kurgus on klomp –
ja ei ühegi
võõrkeelse laulu kajades!
Ja südames sügaval
mõtted siis sünnivad,
mida on hingele vaja!
Kui kõlab «Noorusmälestus»…

Arvo Valton (Tallinn)

Чужанінлы

И тӧв, и гожӧм,
и ар, и тулыс,
и кор ме тэсянь ылын,
и кор ме тэсянь матын –
сӧмын тэ йылысь
и рытъя шогъясӧ,
и войся вӧтъясӧ,
и асъя мӧвпъясӧ.

Kotiseudulle

Talvella, kesällä,
syksyllä, keväällä,
kun olen kaukana sinusta,
kun olen sinua lähellä –
vain sinua koskevat
iltaiset murheeni,
öiset uneni
ja aamujeni ajatukset.
(1989: 1)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Кытчӧ кӧть ог овмӧдчыв,
сьӧлӧмӧй,
компас стрелка моз,
　　　　ляскысьӧма ӧшинь таслань,
видзӧдӧ-дзоргӧ
Войвывлань,
гортлань.

* * *

Mihin tahansa asetunkaan asumaan,
sydämeni,
ikkunapuulle juuttuneen
　　　　kompassin neulan tavoin
tuijottelee
Pohjolaan,
kotiin.
(1999: 66)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Вашка дорса сиктӧй,
муса чужанінӧй,
сьӧлӧм дінӧ важ моз
доймигтыр тэ инман.
Тулыс воас – быттьӧ
шогӧн потӧ морӧс, –
кыскӧ сэтчӧ, кӧні
абу помыс-дорыс
ыджыд валӧн. Шӧрас –
Йӧртымдінӧ сиктӧ…
Тайӧ серпас понда
сьӧлӧм нормӧ-тіпкӧ.
Гожӧм воас – бара
сьӧлӧм кӧсйӧм видза:
ытшкиг-куртіг вуджны
Мыдмӧс сайса видзьяс.
Ар кӧ воас – тайӧ
еджыд тшака кадас
пыр жӧ сьӧлӧм висьӧм
тӧдлытӧг и каттяс, –
джуджыд гулыд ягъяс,
турипувъя нюръяс
вужъясьӧмны быттьӧ
сьӧлӧмӧ и юрӧ.

Тöв кö воас – сэки
　　дум вылö мен усьö,
кутшöм чöскыд вöлі
　　мамлöн пöжас-пусьöм,
кутшöм шоныд вöлі
　　миян гортын паччöр…
Аттьö, чужанiнöй,
　　ставсьыс ыджыд аттьö.

* * *

Vaškan rannan kyläni,
　　rakas kotiseutuni,
sydäntäni kosketat
　　entiseen tapaan, kivuliaasti.
Tulee kevät –
　　rinta melkein ikävästä halkeaa,
kaipaan sinne, missä
　　on suuri joki vailla
ääriä ja loppua. Keskijuoksulle –
　　Jörtymdinin kylään…
Siitä näystä
　　sydän kipeänä tykyttää.
Tulee kesä – taas on
　　sydämessä kaipaus:
päästä niittämään, haravoimaan
　　Mydmösin taakse niityille.

Kun tulee syksy,
raastaa jälleen
äkillinen kipu sydäntä
näin herkkutattien aikaan, –
korkeilla valoisilla metsillä,
karpalosoilla
on pysyvä sijansa
sydämessä ja aivoissa.
Kun tulee talvi,
muistuu mieleeni,
kuinka hyvältä maistuivat
äidin paistokset ja keitot,
kuinka lämmin oli
tuvan uunin päällys…
Kiitos sinulle, kotiseutuni,
suurkiitos kaikesta.
(1999: 67–68)

Raija Bartens (Göttingen)

Дінъёльдінса пожӧма яг

Быд пожӧм
быттьӧ чоя-вока:
он аддзы пу,
мед чукыль-чакыль.
Син чӧвтлан вывлань – усян чатӧр!

Кор ывла вылыс муртса рӧмдас,
гӧрд-вижов, зарни сяма рӧмӧн
сёр шонді сись моз ягсӧ ӧзтас…
И бара вошӧ ун та вӧсна.

Оз лэдзлы менӧ сьӧлӧм дой
ни лун, ни вой.
Но туйсӧ бӧрӧ гортлань кодкӧ
ас бӧрся муніг вотӧ, вотӧ…

Dinjoldinin mäntymetsä

Jokainen mänty on
kuin sisaruspari:
ei yhtä puuta näe,
on kaikki yhteenkietoutunutta.

Jos silmänsä luo ylös latvoihin –
seljälleen on kaatua!

Kun ulkona jo alkaa hämärtää,
punaisen kellerviin ja kullan sävyihin
metsän sytyttää, kuin kynttilän,
myöhäinen aurinko…
Ja jälleen kaikkoaa sen vuoksi uni.

Ei kipu sydämessä hellitä,
ei päivin eikä öin.
Mutta joku kyllä vielä etsii,
kulkien omia jälkiään, tien kotiin takaisin…
(1999: 72)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Важиник,
рапкысьӧм-усьӧм
сьӧд керка дор.
Пырзьӧма турунӧн,
петшӧрӧн,
ӧмидзӧн.
Пожӧма ягӧ
керкасянь
нуӧдысь
пас туйыс
вушйӧма –
ӧдва и аддзи:
туй визьсӧ вевттьӧмны
томиник пожӧмъяс,
быттьӧкӧ найӧс
кӧдзӧма кодкӧ:
та понда ковмыліс
кежавны
туй вывсьыс,
восьлавны орччӧн
пас туйсӧ кыйӧдіг...

Виччысьтӧг казялі:
быттьӧкӧ ме моз жӧ,
ме кодь жӧ кодкӧ

дзебсясьысь туйӧдыс
   тэрмасьӧ-восьлалӧ.
Збыль, гашкӧ,
   ачым да?
         Коді тан вӧвлывлі
туруна удж дырйи
   кызь гӧгӧр во сайын...
Ме вылӧ видзӧдӧ.
   Быттьӧкӧ донъялӧ, –
кутшӧм пӧ морт лоин,
   кутшӧма олан?
Сӧмын на кӧсйи ме сёрнисӧ панны, –
пас туйыд понӧльяс улысь
   и мездысис.
Бара на аскӧдӧ
   эг удит кыв вежны.

* * *

Vanhan,
      sortuneen
            savupirtin vierus
on peittynyt heinään,
      nokkosiin,
            vatukkoon.

Mäntymetsään
      tuvalta
            vievä
ansatie
      on hävinnyt –
            juuri ja juuri saatoin nähdä:
tien juovan peittävät
      männyntaimet,
ikäänkuin joku olisi
      niitä kylvänyt;
niiden takia täytyi
      poiketa
            tieltä,
            astella sivuitse
ansatietä noudattaen…
Äkkiä huomasin:
      ikäänkuin itseni tavoin
            joku minun kaltaiseni
astelee kiireisesti
      piiloon jäänyttä tietä pitkin.
Vai onko se tosiaan
      minä itse? –
            joka olin täällä
heinänkorjuuaikaan
      parikymmentä vuotta sitten…
Se katsoo minuun.
      Ikäänkuin arvioi, –

millainen ihminen sinusta oikein tuli,
    millaisena elät?
Halusin juuri ruveta puheisiin, –
ansatie paljastui
    männyntaimien alta.
Taaskaan en ehtinyt vaihtaa sanaakaan
    itseni kanssa.
(1989: 15–16)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Längus,
    pehastund hurtsiku
        juures käin.
Ümbrus piimnõgest,
        ohakat
            kasvanud täis.
Hurtsikust
    männikusse
        viival teel
rajamärgid
    on täis valgund –
            vaevu leidsin veel:
nooruksed männid
        matnud on raja,

otsekui külvanud
keegi oleks neid seal:
tuli mul astuda
kõrvale
rajalt,
uurida märke
puude peal…
Äkki tabasin silmanurgast:
keegi,
kes täpselt mu moodi,
peitust mängival rajal
mu kõrval kiiresti astub.
Olin ehk
mina see ise?
nagu toona
heinal siin,
sellest on kakskümmend aastat…
Uudistab mind.
Pilguga otsekui päriks:
kuidas siis elad ka,
kelleks oled saanud?
Tahtsin juttu just alustada päris,
kui rajamärgid vilksatasid
mändide vahelt.

Jälle ei jõudnud
endaga sõnakest vahetada.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Быттьӧ
небыд гӧна вольпась,
юсь гӧна вольпась
чашнитіс-резьӧдіс кодкӧ
юр весьтын, –
гудыртчис ывлаыс
еджыд лымйӧн:
и медводдза туруныс,
и веж кыддза раскыс,
и став ловзьӧм тувсовъя вӧр-ваыс
быттьӧ
мойдын моз воши кытчӧкӧ
турӧбас!
Быттьӧ
эз и вӧвлы!
Быттьӧ ми сунім
Войвыв кытш сайӧ,
Войпель ордӧ,
мойдын моз...
И тӧвзим-лэбим
и здук, и мӧд, и коймӧд...
И кутіс нин кажитчыны,
мый тӧвзим-лэбим
кытікӧ сынӧдтіыс,

турӧблӧн еджыд морӧс бердас
ляпкысьӧмӧн...
И улӧ коли-воши чорыд туйыс.
И сынӧдас вӧлiм сӧмын ми.
И сӧмын турӧб.
И Войпель.

* * *

Ikäänkuin
pehmeän untuvapatjan,
joutsenen untuvista tehdyn patjan,
joku repäisi, leikkasi auki
pään yläpuolella.
On valkoista lunta
sakeana ilma:
varhainen ruoho,
viheriä koivulehto,
koko herännyt keväinen luonto
katosi pyryssä jonnekin,
ikään kuin
sadussa!
Ikään kuin ei niitä
olisi ollutkaan!
Ikään kuin olisimme joutuneet
napapiirin taakse,

Vojpel'in luokse,
kuin sadussa…
Me leijuimme, lensimme tuulen mukana
hetken, toisen, kolmannen…
Ja alkoi jo tuntua,
että lensimme leijuen
joitakin ilmojen teitä
pyryn valkeaa rintaa vasten
painautuneina…
Alas jäi ja sinne katosi kova tie.
Ja ilmassa olimme ainoastaan me.
Ja ainoastaan pyry.
Ja Vojpel'.
(1999: 80–81)

Jos myyt
oman kotipesäsi,
niin myyt myös sen puun,
johon isäsi ja äitisi pesän tekivät.
Ja kerran vielä, kukaties,
koko metsänkin…
(1999: 71)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Вузалан кӧ
ассьыд чужан позтӧ,
и пусӧ вузалан,
кытчӧ ай-мамыд позъясьӧмны.
А коркӧ-некоркӧ
и став вӧрсӧ, гашкӧ...

* * *

Jos myyt
oman kotipesäsi,
niin myyt myös sen puun,
johon isäsi ja äitisi pesän tekivät.
Ja kerran vielä, kukaties,
koko metsänkin...

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Эськӧ эски кӧ, –
мый тэ радейтан,
мый тэ виччысян,
мый тэ шогалан,
мый тэ вой шӧр вой
менӧ кодралан...
Эськӧ эски кӧ,
эськӧ эски кӧ, –
пырысь-пыр жӧ и
ассьым чужанін
арся лэбач моз
коли асывдор,
качи енэжӧ,
лэбзи тэ дорӧ, –
эськӧ эски кӧ.
Збыльысь эски кӧ.

* * *

Jos voisin uskoa, –
että rakastat,
että odotat,
että murehdit,
että muistat minua

yön syvyydessä…
Jos voisin uskoa,
jos voisin uskoa, –
heti paikalla
oman pesäni
jättäisin aamulla
kuin lintu syksyllä,
taivaaseen nousisin,
luoksesi lentäisin, –
jos voisin uskoa.
Jos todella uskoisin.
(1994: 69–70)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Usuksin kui ma,
et mind armastad,
et mind ootad sa,
üksi kurvastad,
et mind öösiti
meelde tuletad…
Usuksin kui ma,
usuksin kui ma,
otsekohe siis
kodu jätaksin,

teele läheksin,
rännulinnuna
õhku tõuseksin,
et su juurde lennata, –
usuksin kui ma,
veendunud kui oleks ma.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Ыпъялӧ сись.
Сотчӧ на.
Пола,
регыд нин, регыд
дзикӧдз сотчас-бырас...
Ыпъялӧ радейтчӧм.
Сотчӧ на.
Пола,
регыд нин, регыд
дзикӧдз сотчас-бырас...
Жаль!
Сотчис кӧ эськӧ
сӧмын лёкыс-курыдыс,
но сотчӧ радейтчӧм, –
а сійӧс жаль меным,
жаль.

* * *

Ещё
горит
свеча…

Но скоро,
 увы, уже скоро
она догорит…
А жаль.
Жаль, что любовь догорает, –
если бы только обиды и боль, –
но любовь…
Жаль.

Авторский перевод с коми языка

* * *

Loistaa kynttilä.
Se palaa vielä.
Pelkään,
että jo pian, pian
se on kokonaan loppuun palanut…
Loimuaa rakkaus.
Se palaa vielä.
Pelkään,
että jo pian, pian
se on kokonaan loppuun palanut…
Sääli!
Jos palaisi
vain pahuus ja katkeruus,

mutta kun palaa rakkaus, —
sitä minun on sääli,
sääli.
(1994: 70)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Leegitseb küünal.
Põleb veel.
Kardan,
peagi ju, peagi
ära põleb sootuks…
Leegitseb armastus.
Põleb veel.
Kardan,
peagi ju, peagi
ära põleb sootuks…
Kahju!
Kui põleksid
mured ja vaevad,
kuid põleb ju armastus –
ja sellest on kahju,
kahju.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Кималасӧн
корся
            пемыдсьыс
                        петанін.
Ог сетчы повзьӧмлы,
ог сетчы сьӧлӧм усьӧмлы,
ог на сетчы…
И эска!
Эска, мый регыд нин,
                                        регыд
шондi югӧрыс
            письӧдчас пемыдас,
сявкнитас!
Регыд нин
            ясыд видзӧдласӧн,
                        кокни лолӧн
ме верма восьлавны водзӧ
да нимкодясьны:
муса-муса олӧмӧй!

* * *

Käsin tunnustellen
etsin
pimeästä
ulostietä.
En anna pelolle perään,
en anna perään toivottomuudelle,
en vielä anna perään…
Minä uskon!
Luotan siihen, että jo pian
pian
auringon säde
tunkeutuu pimeyteen,
siihen leviää!
Jo pian
katse kirkkaana
sielu keveänä
pystyn kulkemaan eteenpäin
ja riemuitsemaan:
ihana, kallis elämä!
(1999: 98)

Raija Bartens (Göttingen)

* * *

Дона батьö,
ме пыр кöсйи лоны
тэ кодь бур киподтуяöн,
тэ кодь кыпыд лолаöн,
тэ кодь йöз дорö сибалысьöн.

Муса мамö,
ме пыр кöсйи лоны
тэ кодь авъяöн,
тэ кодь зiльöн-уджачöн,
тэ кодь вежöра-сьöлöмаöн.

Вашка юö,
ме пыр кöсйи лоны
тэ кодь югыд видзöдласаöн,
тэ кодь мелiöн,
тэ кодь лöньöн.

Дiнъёль ягö,
ме пыр кöсйи лоны
тэ кодь гажаöн,
тэ кодь джуджыдöн,
тэ кодь веськыдöн.

Эз тай быдтор тадзи и артмы:
тыдалö, абу весь шулöмаöсь, –
мыйта пö сетöма,
сы мында и босьтан.

* * *

Armas isa,
tahtsin ikka saada
sinu moodi oskajaks,
sinu moodi suuremeelseks,
sinu moodi avalaks.

Kallis ema,
tahtsin ikka saada
sinu moodi osavaks,
sinu moodi töökaks,
sinu moodi elutargaks.

Vaška jõgi,
tahtsin ikka saada
sinu moodi selgesilmseks,
sinu moodi hellaks,
sinu moodi tasaseks.

Dinjol-männik,
tahtsin ikka saada

sinu moodi lahedaks,
sinu moodi kõrgeks,
sinu moodi sihvakaks.

Paraku ei õnnestunud –
egas asjata ei öelda:
saad just nõndapalju,
nagu sulle määratud.

Arvo Valton (Tallinn)

Мамлӧн садьмӧдчан сьыланкывъяс

1. *Тӧвся*

Сувт, менам байдӧгӧ,
сувт, менам бордъяӧ,
сувт, менам нылукӧ...
Видзӧдлы ывла выв, –
лым усьӧ!
Медводдза!
Еджыдсьыс-еджыд!
Керка вевт,
ӧшинь ув,
юкмӧс дор,
пес чипас, –
быттьӧ гӧн шебрасӧн
тупкӧма-вевттьӧма...
Сувт, менам байдӧгӧ,
сувт, менам бордъяӧ,
сувт, менам нылукӧ!

2. *Тувсовъя*

Сувт, менам дрӧчкаӧ,
сувт, менам ӧтиӧ,

сувт, менам нылукӧ...
Видзӧдлы ывла выв, –
ыджыд ва воӧма!
Пырӧма сиктаным
войбыднас, сӧдзӧма, –
ойдӧма гӧгӧрбок!
Керканым ва шӧрас,
быттьӧкӧ пароход,
сулалӧ-довъялӧ:
кывтны-ӧ, катны-ӧ...
Сувт, менам дрӧчкаӧ,
сувт, менам ӧтиӧ,
сувт, менам нылукӧ!

3. *Гожся*

Сувт, менам оз тусьӧ,
сувт, менам чӧскыдӧ,
сувт, менам нылукӧ...
Видзӧдлы ывла выв, –
шондiыс ярмӧма!
Вашканым пузьӧма, –
сы мында купайтчысь,
лэччыв тшӧтш, пальӧдчы.
Сувт, менам оз тусьӧ,
сувт, менам чӧскыдӧ,
сувт, менам нылукӧ!

4. *Арся*

Сувт, менам сёкатӧ,
сувт, менам эзысьӧ,
сувт, менам нылукӧ...
Видзӧдлы ывла выв, –
батьыдлы нимлуннад
шедӧма лёль чери,
тӧкӧтьӧ абу
тэ судта, тэ пасьта!
Зарниа арыслӧн
быд пӧлӧс рӧмыс
инмӧма кучикас:
югъялӧ-лӧсталӧ...
Сувт, менам сёкатӧ,
сувт, менам эзысьӧ,
сувт, менам нылукӧ!

Ema äratuslaulud

1. *Talvine*

Tõuse, mu püükene,
tõuse, mu tiivuke,

tõuse, mu tütreke...
Vaata me õuele –
sajab seal!
Esimest
valget-valget lund!
Katused,
muruplats,
kaevukaas,
puupinu
peidetud, kaetud on
koheva vaibaga...
Tõuse, mu püükene,
tõuse, mu tiivuke,
tõuse, mu tütreke!

2. *Kevadine*

Tõuse, mu jonnuke,
tõuse, mu ainuke,
tõuse, mu tütreke...
Vaata me õuele –
suurvesi kerkinud!
Külla see tunginud,
öö jooksul selginud,
ära kõik uputand!
Maja kui laevuke
lainetel kõigub ja
mõtleb, kas ujuda

mööda või vastuvoolu.
Tõuse, mu jonnuke,
tõuse, mu ainuke,
tõuse, mu tütreke!

3. *Suvine*

Tõuse, mu marjuke,
tõuse, mu maiuke,
tõuse, mu tütreke...
Vaata me õuele –
lõõmutab päikene!
Keeb meie Vaškake –
nii palju suplejaid,
mine ju sinagi...
Tõuse, mu marjuke,
tõuse, mu maiuke,
tõuse, mu tütreke!

4. *Sügisene*

Tõuse, mu kalake,
tõuse, mu kullake,
tõuse, mu tütreke...
Vaata me õuele –
isa su nimepäevaks
püüdis just lõhekse,
peaaegu sinu

pikkuse, laiuse!
Kullasel sügisel
värvid nii kirevad
langevad kehale:
särab ja sillerdab...
Tõuse, mu kalake,
tõuse, mu kullake,
tõuse, mu tütreke!

Arvo Valton (Tallinn)

*   *   *

Морӧс тырнас лолалӧ,
ыпъялӧ вулканъясӧн,
гыалӧ саридзьясӧн,
шыльквидзӧ веж ыбъясӧн,
зымвидзӧ чорыд изъясӧн,
шувгӧ помтӧг вӧръясӧн,
зёльӧдчӧ варов ёльясӧн, –
и шоныд, и кӧдзыд,
и кос, и ва,
и йӧзӧн тыра и куш пельӧсъяса, –
олӧ-вылӧ,
ассьыс быдлунся удж вӧчӧ
миян Му.

Мудзлытӧг ветлӧдла Му вывті,
мудзлытӧг видзӧда сы вылӧ,
мудзлытӧг кывза сійӧс,
и мудзлытӧг шензя,
мый и меным усьӧма шуд
овны тайӧ Му вылас.

Збыль кӧ, мый сӧмын бӧрйӧмаяслы
воссьылӧ таладор югыдыслӧн ӧдзӧсыс,
тайӧ лӧза-гӧрда-вижа-вежа Муыслӧн ӧдзӧсыс, –
кутшӧм жӧ Мортӧн колӧ лоны
Му вылын тэныд индӧм кадколаст олігӧн?!

* * *

Hingab täie rinnaga,
leegitseb vulkaanina,
laineid rullib merena,
laiub haljas-künkaina,
kõrgub kõva kaljuna,
kohab laia laanena,
helab vete kõnena,
külm ja kuum,
märg ja kuiv,
inimrohke, kõrbene,
elab päevast päeva
argitegu sooritades
meie Maa.

Väsimatult sammun mööda Maad,
väsimatult vaatan teda ma,
väsimatult kuulan teda ma,
väsimatult imestan,
et on õnne minul ka
sellel Maal siin elada.

Kui ehk selle ilma uks,
sini-puna-kolla-rohelise Maa uks
tõesti avaneb vaid valituile,
milline siis olema peab Inimene,
elada et sulle antud aega Maa peal?!

Arvo Valton (Tallinn)

Семен Агей

Веж ниа пу кодь на сійö, –
джуджыд да ён.
Чужöм вывсьыс абу на дзикöдз вушйöма
вöвлöм мичлуныс.
И видзöдласыс на ясыд, –
и авъялуныс, и вежöр, и ачыс кадыс
быттьö сэні –
матö дзонь нэм нин.

А Семен Агей гöгöр
жуöны-бергалöны
олöма нин войтыр
и дзик на посни:
ныла-пиаыс, налöн верöсъясыс да гöтыръясыс
быдтасъясыскöд, –
матö нелямын морт, – быттьö
Семен Агейлöн вужъясыс.

А Семен Агей
зымвидзö-пукалö ас котыр костас.
Читкырасьö-нюмъялö:
майбырöй пö дай олöмöй!

Semen Agei

Tema on kui haljas lehis
kõrge, tugev.
Näost veel pole kulund
kunagine ilu.
Vaade on tal selge,
selles püsib väärikus ja arukus
                    ja aeg –
juba ligi sajand.

Ümber Agei Semeni
keeb ja keerleb elu:
eakad inimesed
ja ka päris pisikesed:
tütred, pojad, nende mehed, naised,
kasvandikud –
ligi nelikümmend kokku:
need on Agei Semeni all juured.

Agei Semen aga
troonib pesakonna keskel
naeratades:
eks elu ole õnnelik!

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Кодлӧн Паспомын
медся джуджыд да ён керкаыс?
Кодлӧн Паспомын
медся ыджыд челядь котырыс?
Кодлӧн Паспомын
медся рам да киподтуя верӧсыс?
Кодлӧн Паспомын
медся чӧскыд пуӧм-пӧжасыс? –
Даней Сан Марейлӧн!
Кодлӧн Паспомын
быд во и турипув, и мырпом?
Кодлӧн Паспомын
быд во и кос льӧм, и кос чӧд?
Кодлӧн Паспомын
быд во и сола тшак, и сола чери?
Кодлӧн Паспомын
быд во и ас нянь, и ас йӧв? –
Даней Сан Марейлӧн!
Кодлӧн Паспомын
эжмӧма горт дор муыс?
Кодлӧн Паспомын
нюйтмӧма чери вискыс?
Кодлӧн Паспомын
кӧдздӧма керка пачыс?

Кодлӧн Паспомын
лым тола улын кильчӧ содйыс? –
Даней Сан Марейлӧн...

* * *

Kellel Paspomis
maja kõige kõrgem, tugevam?
Kellel Paspomis
lastepere kõige arvukam?
Kellel Paspomis
mees on kõige vaiksem, tegevam?
Kellel Paspomis
söögid, koogid kõige maitsvamad?
Danei San Mareil!
Kellel Paspomis
ikka kuremarju, murakaid?
Kellel Paspomis
kuivand toomingamarju, mustikaid?
Kellel Paspomis
soolakala, soolaseeni igati?
Kellel Paspomis
oma leib ja piim on laual alati?
Danei San Mareil!
Kellel Paspomis
aed on rohtu kasvanud?

Kellel Paspomis
mõrad mutta uppunud?
Kellel Paspomis
ahi majas jäätunud?
Kellel Paspomis
trepp on hange mattunud?
Danei San Mareil...

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Даней Сан Ӧльгалы, коді кызь арӧссянь кувтӧдзыс виччысис война вылын вошӧм верӧссӧ, казьтылӧм пыдди...

Тувсов шонді моз,
дона верӧсӧ,
лун и вой
тэнӧ виті, тэнӧ виті.
Катша ыб ув
гӧри-кӧдзи,
агсалі.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті.
Кӧдзи, кӧдзи,
синванам мусӧ
киськалі.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті.
Сюӧдз вошті,
вунді-вунді,
кольтаалі.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті.
Сёрӧ шӧті,
косьті-косьті,
дай ӧшӧді.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті.

Рынышын ме
варті-варті,
дай тӧлӧді.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті.
Изі-изі,
пож пыр лэдзи,
выль нянь кӧті.
Тэнӧ виті, тэнӧ виті...

* * *

Danei San Olga mälestuseks,
kes kahekümnendast eluaastast kuni surmani
ootas tagasi sõjas kadunuks jäänud meest...

Kallis mees, sa mu
kevadpäikene,
päeval, öösel ju
sind ma muudkui ootasin.
Harakmäe all seal
kündsin, äestasin,
vilja külvasin.
Sind ma muudkui ootasin.
Vilja külvasin,
silmaveega siis
maad seal leotasin.

Sind ma muudkui ootasin.
Küpse vilja ma
maha lõikasin,
vihku sidusin.
Sind ma muudkui ootasin.
Rehte vedasin,
üles ladusin,
partel kuivas see.
Sind ma muudkui ootasin.
Reheall ma seal
rehte pintasin,
vilja tuulasin.
Sind ma muudkui ootasin.
Tera jahvasin,
jahu sõelusin,
leiba sõtkusin.
Sind ma muudkui ootasin...

Arvo Valton (Tallinn)

Юкмӧс

Кымын во сайын,
коді да кыдзи
сиктпомса юкмӧссӧ
карлӧма-вӧчлӧма?
Перйӧма му пытшсьыс
медчӧскыд васӧ?
Мӧдӧд нэм, гашкӧ, нин
юкталіс войтырсӧ
югыд, сӧдз ваӧн...
Но, тыдалӧ, кад воис,
струбаыс кутіс
рабзьыны-сісьмыны,
вижӧдіс ваыс,
гудыртчис, лёкмис,
чӧслуныс быри...
Выль струба ковмас
лӧсьӧдны-вӧчны, –
шуисны бать-мам.
И со, керка пельӧсын,
тувсовъя ытвалӧн
раммыштӧм мыш вылас
довъялӧ ниа пу...
Лун сайын сійӧ на
ён пашкыр лысъяса

грымвидзис-сулаліс
ойдӧм вӧр ді вылын:
джуджыд, кык сыв кызта...
Пыж вывсянь пилитіг
бать-мамлы ковмыліс
кымынысь лов вежны...

Коркӧ-некоркӧ
ниаыд вӧрзис жӧ! –
сьӧкыда ратшмуніс,
ӧдӧбсис увлань,
шувкнитіс-усис
веськыда ваас, –
кыпӧдіс васӧ
матӧ ас судтаыс,
гызьӧдіс, тӧкӧтьӧ
миянлысь пыжнымӧс
дзикӧдз эз гумовт!..

Быттьӧкӧ клянича
шыбитіс кодкӧ
тувсовъя сынӧдас, –
сяркнитіс-резыштіс
юр весьтын ваыс,
здук кежлӧ ӧшйыліс быттьӧкӧ,
сэсся

шлапнитчис бöрö
пузьылöм ытваас...

Но кад воис, –
ытвалысь медбöрья войтъяссö
быттьöкö муыс сыркнитiс-юис,
звöз помын косьмис...

Лэптiсны ас вöчöм пилитчан рамаяс:
кузь, паськыд пилаöн ниатö вундiсны,
черъясöн лöсiсны ниалысь шöрсö,
и кык торъя юкöнысь вöчисны öтиöс...

Лэдзисны муö
мичасьыс-мича,
югыдсьыс-югыд
шнички выль струба!

Öнi на сикт помын юкталö войтырсö
кöдзыд, сöдз ванас?
Öнi на копрасьö тури кодь сьылiнас
вала быд волысьлы? –
Быттьöкö быдöнлы быд пöрйö аттьылö...
Ок, эськö лоны кö юкмöс кодь джуджыдöн,
ок, эськö лоны кö юкмöс кодь югыдöн,
ок, эськö лоны кö юкмöс кодь лышкыдöн, –
миянлы быдöнлы...

Kaev

Kunas ja kuidas,
kes oli see, kes
kaevu siin ehitas
küla me servale?
Välja tõi maa seest
maitsvaima põhjavee?
Kaks juba sajandit
jootnud on rahvast
parima joogiga...
Kulusid aastad,
pehastus, murenes
kaevupuit ajaga,
vesi läks kollaseks,
halvaks ja sogaseks,
maitse hea kadus...
Uus kaev on vaja
teha siin õuele,
ütlesid vanemad.
Ja näe nüüd, maja
lähedal suurvees
vagusalt õõtsub
lehise tüvi...
Päev alles tagasi
vägeva krooniga
puu kõrgus saarel

kesk vett – kahe mehe
käed ümber ei haara...
Lootsikult saagisid
vanemad, korduvalt
tuli neil puhata...

Aega läks parajalt,
lehis lõi kõikuma! –
ragises raevukalt,
maha siis tuhises,
langes ja vihises,
otsemaid vette, –
tõstis seal veesamba
ladvani kõrgele,
vesi eks lainetas,
meiegi paati
uputada ähvardas!...

Otsekui klaasvihma
visatud oleks
kevade õhku –
vett pritsis pea kohal,
hetkeks kui seisma
oleks see tardunud,
siis aga tagasi
langes kõik keevasse
suurvete katlasse...

Aeg aga saabus,
viimase suurvee
maa imes endasse,
lakatee kuivas...

Käepärast saeraam seati siis üles:
palgisaag lehise pikuti poolitas,
õõnsused raiuti sisse puutüves,
seejärel tervikuks liideti pooled taas...

Maa sisse lasti see –
ilusast ilusam,
heledast heledam
uus päris kaevuke!

Külarahvast joodab see praegugi veel
selgeima veega.
Kaevukurg kummardab tänagi
vee järel tulijale.
Otsekui igaüht igakord tänades.
Oh oleksime sügavad nagu see kaev,
oh oleksime selged kui kaev,
oh oleksime lahked kui kaev
meie kõik...

Arvo Valton (Tallinn)

Кола

Шув-шув-шув,
лолыштас-апыштас
дорсьысьлӧн ки улын,
польдӧдчас
ноп сяма кучик...

Шлоп-шлоп-шлоп,
лэдзас кыз ловсӧ,
укшальмас,
вӧсняммас
                бӧр...

И ӧзйӧ сэк колаын
сьӧд биӧн,
ыпъялӧ,
сотчӧ
        лонйыс...

Ков-ков-ков,
камӧдчӧ дорсьысь
доналӧм кӧрт вылын,
ворсӧдчӧ
              быттьӧкӧ...

Тук-тук-тук,
лӧсьӧдӧ-пелькӧдӧ,
мичмӧдӧ
пӧдкӧвсӧ...

И пузьӧм ва дозйысь
кыскӧ кӧрт ёкмыльысь
дорӧмтор...
мыччӧдӧ меным...

На пӧ тэд, нылук,
шуд вылӧ,
нэм кежлад, –
син моз
видз...

Ме тай нӧ,
грек вылад,
ӧдйӧ и воштi
дорсьысьлысь козинсӧ...
Дорсьысьыс кувсьӧма,
колаыс киссьӧма,
турунӧн пырзьӧма.

Sepikoda

Suhv-suhv-suhv,
hingab ja ohkab
lõõtsanahk sepa käes,
täitub, näe,
õhuga paun...

Slop-slop-slop,
hingeõhk hajub,
kössi taas vajub,
kõhetub
              paun...

Põleb nüüd sepikojas
tume leek,
lõõmab,
lõõskab
             rüpp...

Kohv-kohv-kohv,
kõpsutab sepp
hõõguvat rauda
mängeldes
                    nagu...

Tuk-tuk-tuk,

valmistab, viimistleb,
kaunistab
                hobuserauda...

Kihavast anumast
ammutab
sepise,
minule ulatab...

Võta et, tüdruk,
õnne jaoks,
jäädavaks,
hoia kui
                silmatera...

Mina, see
patune,
kaotasin peagi
sepa poolt kingitu...
Sepp suri peatselt,
sepikoda lagunes,
rohi kasvas peale.

Arvo Valton (Tallinn)

*   *   *

Джуджыд да югыд
пожöма ягын,
Мыдмöс нöрысын, –
шнички выль
керка сулалö.

Тувсов шондіыс
сирöн войтöдö
кыз керъяссö, –
сöмын инмöдчыв,
сотас китö.

Дозмöр-тар
лэбалö-жбыръялö
керка весьтті, –
нимкодясьö,
майбырöй, олöмöй!

Табъя кока
лымсö тальöма
подйöдзыс гöгöрбок, –
лун-мöд, и ловзяс сэн,
чепöсъяс турун.

Мыдмӧс ю тырӧма
лӧзӧдӧм йиӧн, –
шондiыс рабӧма
торпыриг рокӧдз
тӧвбыдся пасьсӧ...

Мыдмӧсӧй, Мыдмӧсӧй!
Шоныд вӧр керкаӧй! –
Кымынӧд тулыс нин
мӧвпъясӧ-шогъясӧ
тэ йылысь, тэ йылысь...

Эскыссьӧ, вола на
тулысын, коркӧ...
Вита сэк ытва,
кылӧдча Мыдмӧстi,
Йӧртымтi, Вашкатi.

Ляппетӧм сьӧлӧмӧн
муӧдзыс копыртча
сёрдласа войтырлы,
веськыдвыв – Йӧртымдiн,
шуйгавыв – Кӧрттувъя,
Йӧвнӧрыс сиктсалы!

Быдлаын эмöсь на,
тöдсаяс... нимкодь!
Олöны-вылöны.
Тулыссянь тулысöдз.
Кымынöд нэм нин.

А ме кодьыс,– жалича,–
ас муысь нетшыштчöм!
Вужъясным – пöшалöм,
лэбаліг косьмöмны...
Коді и отсалас, ас муысь öтдор?

Сыркнитан сылысь
сынöдсö, васö,
бара на ловзьылан,
бара на олыштан...
Чужанiн, чужанiн!
Ен тэкöд!
Ен тэкöд!

* * *

Mõdmösmäe astmel,
männiku rajal,
kõrge ja valge,

seismas on vastne
metsamaja.

Kevadpäikene
vaiku tilgutab
jämedast palgist –
vaevalt puudutad,
kätt omal kõrvetad.

Tedred, metsised
lendavad-liuglevad
majakese ees,
rõõmu tunnevad –
õnnelik elu see!

Jänes on lume
tallanud ära
maani siin, kohe
päevade pärast
tärkab vast rohi.

Mõdmösjões ulbib
sinakat jääsulpi –
päike ja õhk on
kildudeks lõhkunud
talvise kasuka...

Mõdmös, oh Mõdmös!
Hubane onnike,
mitmendat kevadet
mõtlen ja igatsen
sinu just järele...

Usun, et tulen veel
kunagi kevadel...
Ära näen suurvee,
kõnnin kui Mõdmösi,
Vaška ja Jörtõmi kaldale.

Valuga südames
kummardun maani ma
Sjordla rahvale,
Jövnörõsi külale,
paremal Jörtõmdin,
vasemal Körttuvja.

Tore on see,
kõikjal et veel
elab mu tuttavaid
suvest ju suveni
mitugi sajandit.

Minu ent taolised –
maa küljest rebitud!
Juured on rohtunud,

lennul need kuivanud...
Mis aitaks? Vaid kodune maa!
Sisse siin hingan ma
õhku ja lõhnu,
alustan elu taas,
elan veel tõesti ma...
Kodumaa, kodumaa!
Jumal olgu
sinuga!

Arvo Valton (Tallinn)

В присутствии старого Томаса

Сырыми
осенними тропами-улочками
продираюсь
сквозь сумеречный «лес»
каменных домов и башен...
И, выныривая
на неожиданно солнечной «поляне»
Ратушной площади,
едва сдерживаюсь,
чтобы не закричать во весь голос:
я так люблю тебя,
Таллинн...

Vana Toomas juuresolekul*

Mööda niiskeid
sügisesi uulitsaradu
tungin
läbi kivimajade ja tornide
hämarat «tihnikut»...

** Tsüklist «Fantaasia vanalinna ainetel», mille autor on kirjutanud vene keeles septembris 1986 Tallinnas.*

Ja kui ilmun
Raekoja platsi
ootamatult päikeselisele «välule»,
hoian end vaevu tagasi,
et mitte valjusti hüüda:
armastan sind väga,
Tallinn...

Arvo Valton (Tallinn)

Сьӧд ты вылын

Вой тӧлыс зэлӧдас кӧдзыдсӧ,
эзысьӧн пужъялас мусӧ,
тонькнитас сиктсайса тылысь
сирва кодь веркӧссӧ йиӧн.

Локтамӧ исласьны татчӧ,
лӧсталысь йиыс кӧть вӧсни на, –
ратшъялӧ, повзьӧдчӧ.
Сьӧлӧмыд
дзик коклябӧрӧдзыд усьлӧ.

Но йи пырыс тыдалысь серпасыс
сэтшӧма кыскӧ ас дiнас,
шензьӧдӧ: видзӧд пӧ, видзӧд...
И ты вылын раммӧ збой челядь, –

Ляскӧма нырсӧ дзик йи бердас,
вапытшса олӧмсӧ кыйӧдӧ...
Кольӧм-ӧ кадыс тан петкӧдчӧ,
Локтан-ӧ кадыс?..

Mustjärvel

Põhjatuul külma toob kaasa,
hall katab hõbejalt maad ja
küla ees kõliseb järvepind
otsekui jäätunud vaigunõu.

Läheme liugu me laskma,
on õhuke sillerdav jää veel –
praguneb, ehmatab.
Süda
libiseb vildiku säärde.

Jääst läbi kuid muster kirendab,
enese poole kui tõmbaks,
imestad: vaata sa, vaata...
Lapsedki muutuvad järve peal vagaks –

Suruvad näo ligi jääd nad,
uurivad jääalust elu nad...
Kas ilmutab ennast seal minevik
või tulevik?..

Arvo Valton (Tallinn)

Выль керка

Квайт пельӧса,
пожӧм керйысь,
сыв кызта
сира керйысь
нитша керка тэчам!

Вашкаса важъя черӧн,
вашкаса лэчыд черӧн
нитша керка тшупам!

Чикльӧс гогынӧн
быд кер волям!
Кытшыль нуда черӧн
быд кер лӧсалам!

Паськыд пилаӧн
поткӧдлам,
йиртӧ-джоджӧ
вольсалам!

Керка вевт вевттям!
Уль сёй кӧра
пачсӧ ломтам,
чагйӧн лӧдсалам!

Грымвидзӧ-сулалӧ
Йӧртымдiн сикт помын
ай-мамлӧн керка...
кымынӧд во нин.

Uus maja

Männipalkidest,
süllapaksustest
tõrvapakkudest
ehitame maja
kuue nurgaga!

Iidse vaška kirvega,
hüva vaška teraga
maja valmis raiume.

Kõverrauaga
palgid koorime!
Kõvervarre-kirvega
palki tahume!

Laia saega
lauaks saeme,
põrandad ja laed
paika laome!

Katust katame!
Savilõhnalist
ahju kütame
laastudega me!

Seisab kindel maja
Jörtõ küla rajal –
minu isamaja...
varsti eluaja.

Arvo Valton (Tallinn)

Циклон

Еджыд, пашкыр гӧна
ловъя лов
ӧшӧдчӧма-водӧма
дзоридзалысь пуяс вылӧ –
лым.

Циклон

Белый косматый зверь
разнежился – лежит
на цветущих
яблонях,
грушах,
вишнях...
Снег.

Авторский перевод с коми языка

Tsüklon

Valge koheva karvaga
ilus puudel
külitab oksi painutades
õitsvatel puudel –
lumi.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

И летмуні ки,
и кусі сьölöм би,
и разьсис олöм гöрöд...
А водзвыв тöді –
сöрö.

* * *

On vajunud rippu käed
ja kustunud südame väed
ja elu on sõlmes suisa...
Kuid teadsin ette,
et luiskab.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Быттьӧ
kык ӧтка морт,
чӧла видзӧдӧны ӧта-мӧдыслы син-син,
кыв оз вежны, –
кык чашка
менам асъя пызан вылын.
Кыкнанныслӧн
пыдӧсас –
тӧрытъя курыд сёрни колястор.

* * *

Как
случайно столкнувшиеся
два одиночества, –
две чашки
на моём утреннем столе
с недопитой горечью
вчерашнего разговора.

Авторский перевод с коми языка

*   *   *

Ikäänkuin
        kaksi yksinäistä ihmistä,
tuijottavat toisiansa silmiin
vaiti, sanaa vaihtamatta, —
        kaksi kuppia
        aamuisella pöydälläni.
Niiden molempien
        pohjassa —
eilisiltaisen karvaan keskustelun jäännökset.

Raija Bartens (Göttingen)

*   *   *

Nagu
        kaks üksildast
vaatavad valkides teineteisele otsa
sõna lausumata –
                kaks tassi
                        mu hommikulaual.
Mõlema põhja on
                sadestunud
eilse kõneluse mõrudus.

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Mint
    két magányos ember,
úgy néznek csendhen egymás szemébe,
némán –
        két csésze
                a reggeliasztalomon.
Mindkettő
        alján
ott a tegnapi szavak keserű maradéka.

Fillinger Cabor (Budapest)

Олӧмлы

Ставсӧ мырддян, –
а ме,
быттьӧ арся видз,
выль пӧв чужа
лым водзвыв турунӧн:
казьтылӧмъясӧн.

* * *

Всё
отнимешь,
а я прорасту
воспоминаниями,
словно августовские луга –
зелёной отавой.

Авторский перевод с коми языка

* * *

Ваньзэ талалод, –
нош мон,
сӥзьыл возьёс сямен,

выльысь ӝужало
вож возьвыл турынэн –
тодэ ваёнъёсын.

Надежда Пчеловодова (Удмуртия)

Elule

Kõik võtad ära,
kuid mina
sünnin taas
nagu sugisel luht
lume-eelse rohuna:
mälestustena.

Arvo Valton (Tallinn)

Ыбса серпасъяс

1

(Японияса поэт Басё серти)

О, сьӧд пывсян, о!
Сьӧд пывсян, о!
О, сьӧд пывсян!

2

Арся мыльк вылын
важъя коми йӧзлӧн
пу вичко, –
чегӧм бордъя
дзодзӧг моз
кӧсйӧ нетшыштчыны енэжас, –
оз вермы...
Лымъялӧ.

3

Вердіс-удіс, пасьтӧдіс-кӧмӧдіс,
быдтіс менӧ

эз тайӧ муыс, –
а ме сылы копрася,
аттьӧала:
небыд шӧвк турунсьыс,
шоныд лӧнь Сыктывсьыс,
авъя да мелі войтырсьыс…
Гашкӧ, кодкӧ мӧд
шоныд сьӧлӧмӧн
и менсьым чужанінса вӧр-васӧ,
ӧти сиктсаяссӧ
аттьӧалӧ...
А тӧд вылас кутӧ
татчӧс
ыбса серпасъяссӧ,
ыбса олысьяссӧ...

Õbi pildid

1

(*Jaapani luuletaja Basho järgi*)

Oo, suitsusaun, oo!
Suitsusaun, oo!
Oo, suitsusaun!

2

Sügisel mäekingul
iidse komi rahva
puust kirik –
nagu murtud
tiivaga hani
taevasse tõusta tahab,
ei suuda...
Sajab lund.

3

Ei söötnud-jootnud, andnud selga-jalga,
ei kasvatand mind üles
siinse maa süle,
kuid kummardan ta ees
ja tänan:
siidpehme rohu eest,
vaikse sooja Sõktõvjõe eest,
kena lahke rahva eest…
Vahest mõni teine
soojalt tänab
minu kodukanti,
loodusande,
külarahvast...
Südames ent kandes

siinset kanti:
Õbi pilte,
Õbi rahvast...

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Бӧрдӧ Челядьдыр.
Бӧрдӧ Пӧрысьлун.
Кыкнанныс ӧд
ловъя лов!
Но кутшӧм сӧдз синваыс
ӧтиыслӧн.
И кутшӧм гудыр –
мӧдыслӧн...
Быттьӧ
važ струбаын
пыдӧс ва.

* * *

Nutab Noorus.
Nutab Vanadus.
Mõlemal on
elav hing!
Kuid ühe pisar
läbipaistev.
Teise pisar
sogane...

Nagu
vana kaevu põhja
jäänud vesi.

Arvo Valton (Tallinn)

Льӧмъюын

Ветлӧдла
куръя пӧлӧн
(сёй таля,
ӧдва кокъясӧс кыскала)
и кык, и куим, и нёль рыт чӧж.
Кыснася.
И кӧть эськӧ шедӧ кӧ мыйкӧ! –
каньлы некымын ёкышысь ӧтдор...
Но сӧмын пуксяс
выль рыт,
ме бара лэччa
куръя дорӧ,
бара чӧвтася-кыснася,
ыджыд чери виччыся...
А рытъя шондіыс
дзикӧдз нин
раммӧма,
сайкалӧма-ыркалӧма,
ӧвтӧ сэтӧр кӧрӧн,
юртӧ кольмӧдӧ...
Черииыс! –
дзик кыр улын ворсӧ,
дэльӧдчӧ...
лёк ёкыш котыр!

Вӧтлiсны, тыдалӧ,
ыджыдсӧ,
бур черисӧ...

Lõmjus

Astun
mööda abajat
(savis sõtkun,
jalgu järel lohistan)
kahel, kolmel, neljal õhtul.
Kalastan.
Satuks miskit landi otsa! –
peale mõne kassi ahvena...
Uus ent õhtu
saabumas,
kõmbin taas
abajasse ma,
lanti loobin,
prisket kala loodan...
Õhtupäike aga
muutunud on
üpris vagaks,
jahtunud ja jahenend,
sõstra lõhna levitab,
pead mul uimastab...

Kala! –

järsaku all mängib,

narritab...
ahvenaparv salalik!
Ilmselt ära peletas
priske
vääriskala…

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Мӧвпъясӧ,
тувсов ёльяс моз,
ызгӧны-тэрмасьӧны
кытчӧкӧ,
быд бӧрся
ог и вевъявлы
да шогала,
ӧд сідзи и весьӧ мунӧны,
сідзи и весьӧ пӧрӧны...
Вӧлӧмкӧ,
ни ӧти мӧвп
(мӧвп кӧ, быттьӧ...)
некытчӧ некор оз вош,–
быдӧн
усьӧ
сьӧлӧм саридзӧ!
И кӧть кымын во оз коль, –
верман судзӧдны найӧс
сьӧлӧмсьыд,
йӧзкӧд юксьыны, –
тырмас кӧ вежӧрыд,
тырмас кӧ кыв-ворыд.

* * *

Mu mõtted
kui kevadised nired
pulbitsevad, kuhugi
ruttavad,
iga järele
ei jõua ma,
seepärast kurvastan,
tühja ju lähevad,
asjata haihtuvad...
Tegelikult –
ükski mõte
(kui on ikka mõte)
iial ilmast ei kao, –
kõik nad
suubuvad
südame merre!
Ja möödugu aastaid, –
võid võtta neid
südameverest
ning rahvaga jagada, –
mõistust kui jagub,
sõnaoskust kui jagub.

Arvo Valton (Tallinn)

Вӧр керка дорын

Асъя небыд тӧвруыс
кокниа инмӧдчылӧ
юдорса джуджыд турун бердӧ,
садьмӧдӧ.

Ю пыдӧсысь кыпӧдчӧм сир
сьӧкыда чеччӧ, бӧр шлапнитчӧ-усьӧ,
ва веркӧссӧ поткӧдӧ,
уйӧ.

Сьӧлӧм тракнитчыштӧ, повзьыштӧ.
Ваймӧм бипурын
ӧтка сэрапом моз
гӧрд ӧгырӧн ловзьылӧ-югзьылӧ...

И сьӧлӧм бара лӧньӧ.
И бара быттьӧ мыськовтлӧ сійӧс
радейтчӧмлӧн пӧсь гыыс.
Чолӧм, шондіӧй!

Metsaonnis

Mahe hommikutuul
pehmelt puudutab
kõrget rohtu jõesuul,
üles äratab.

Jõepõhjast havi sujuvalt
hüppab, tagasi vette plartsatab,
veepinda lõhestab,
ujub.

Süda vakatab, veidi ehmatab.
Kustuval lõkkel
üksik tukk veel
punast leeki läigatab...

Süda taas rahuneb.
Ta jälle kui heleneks
armastuse kuumast läikest.
Tere, päike!

Arvo Valton (Tallinn)

* * *

Чужан кыв,
ай-мам кыв
сьӧлӧмын.
Чужан кыв,
ай-мам кыв
сьыланын.
Чужан кыв,
ай-мам кыв
кылӧ на!
Чужан кыв,
ай-мам кыв,
тэтӧг вошам-ылалам...

* * *

Анай кыл,
анай-атайлэн кылыз –
сюлэмын.
Анай кыл,
анай-атайлэн кылыз –
кырӟанын.
Анай кыл,
анай-атайлэн кылыз –
кылйське на.
Анай кыл,
анай-атайлэн кылыз –
тонтэк быром, йыромом, дыр.

Надежда Пчеловодова (Удмуртия)

К портрету моей Родины

Это естественно,
что сегодняшняя деревня
уже почти не помнит тех,
кто поднимал её и строил…
Но это грустно.
И я невольно
всё время
мысленно
заселяю свою деревню
её прежними жителями,
жителями пятидесятых,
шестидесятых годов, –
потому что только с ними
я чувствую себя здесь
дома…
Вот затопила печку
старая Анна
(по-деревенски: Сень Педя Анэй),
высокая, сухая, истончённая годами,
она доверчиво
слушает мои детские небылицы
долгими зимними вечерами
за пузатой русской печкой…
Вот наша соседка справа,

чудаковатая одинокая старушка,
то ли Авдотья,
то ли Евдокия по паспорту
(по-деревенски: Ӧдэй баб…)
Чуть смущённая,
разбегается вместе с нами
в тяжёлых валенках – катаниках
и лихо несётся
по замёрзшей луже
на радость детворе,
счастливая…
Вот наша соседка слева,
степенная и многоучёная
Анастасия Семёновна
(по-деревенски: Серга Наста),
читающая наизусть
Пушкина и Некрасова…
Стоит перед своим новым домом
и придирчиво оглядывает его:
какую-никакую оплошность
да углядит у строителей, –
одно слово, – «главбух»!..
Вот дед Иван,
белобородый старец,
похожий на Бога…
Ровесник Сталина,

которого пережил
и не то и вправду
сокрушался по этому поводу,
не то лукавил, втайне,
в душе радуясь-таки,
что пережил…
Вот тётя Глафира,
и она с четырьмя детьми
жила недалеко от нас.
В свои сорок с небольшим
она выглядела старухой, –
столько мужицкого труда
выпало на её долю!
Но в глазах тёти Глаши
(по-деревенски: Грапиры),
в голубых и беззащитных,
до самой кончины
жил ребёнок…
Вот моя мама
(по-деревенски: Даней Сан Вера),
вышла к колодцу, за водой,
а за ней, как хвостик,
бежит трёхдневный жеребёнок:
и моё сердце
на мгновение сжимается
от ревности

(к жеребёнку? к маме? –
я и теперь ещё не знаю…).
Вот мой отец,
(по-деревенски: Василь Вась)
отложив топор,
сидит верхом
на свежем сосновом срубе
нашего будущего дома
и смотрит куда-то вдаль,
и о чём-то думает:
может быть, вспоминает,
как ходил в Архангельск
учиться на шофёра,
и вернулся восвояси
(у отца было больное сердце),
а мой отец был бы
хорошим шофёром,
мне кажется, –
потому что он был
весёлым человеком…
Сладко ноет душа,
вспоминая…
И вдруг я думаю о том,
что, может быть,
спустя годы,
точно так же

будет отзываться душа
светлоголового карапуза,
который катит мне навстречу
по новой деревянной мостовой,
по Йӧртымдіну…
И что он,
подобно мне,
тоже будет «заселять»
свою родную деревню,
вернувшись сюда,
в каком-нибудь в 2000-ом году
её прежними жителями,
жителями 80-х, 90-х годов,
потому что
только с ними
он будет чувствовать себя здесь
дома…

февр. 2001 г.

The Portrait of My Native Land

It is natural,
that the modern village
does not remember those,
who built and revived it…
But it is sad.
And involuntarilly
all along
in my thoughts
I inhabite my village
with its former inhabitants,
-indwellers of the 50´s and 60´s-
because only together with them
I feel myself
at home here…
Here is old Anna
(Sen Pedya Aney, as village people used to call her)
has lit a stove,
tall and has become thin over the years,
she trustfully
listens to my childly fables
during long winter evenings
behind the paunchy Russian stove…
This is our neighbour to the right
An eccentric lonely old woman,
Either Avdotyja

Or, according to her passport, Evdokiya
(Odey bab as she was called in the village)
A bit confused,
she takes a run with us in her heavy valenkis -
and boldly rushes
along the frozen pool
to please the children around,
and she is happy…
This is our neighbor to the left,
sedate in manner and sophisticated
Anastasiya Semenovna
(Serga Nasta as she was called in the village),
reciting poems
By Pushkin and Nekrasov…
She is standing in front of her new house
And captiously examining it:
She will undoubtedly see
Some misdoings of the builders
One can call her - «a chief accountant»!
This is grandfather Ivan,
White-bearded elder,
resembling God…
he is the same age as Stalin,
whom he has outlived
He was either sorry about it
or dissembled, in secret
within himself, he was happy
that he outlived…

This is aunt Glafira,
and she
lived not far from us
with her four children.
She was a little over 40,
but she looked much older,-
because lot of rustic duties
fell on her share!
But in the eyes of aunt Glasha
(Grapira as people called her)
blue and defenseless,
even unto death,
lived a child…
This is my mother
(Daney San Vera as people called her),
comes out to the well to bring some water,
and a colt, only three days old,
follows her
and my heart
clenches for a moment
with jealousy
(towards the colt? my mother? —
I still don´t know…)
This is my father
(Vasil Vas as people called him),
having put his axe aside,
he is sitting on the newly made
                                        pine-tree log house,

and gazes into a distance,
pondering about something:
maybe he remembers
how he tracked to Arkhangelsk
to study car driving,
and how he returned homeward
(my father had a dicky heart),
it seems to me
that he could have been
a good driver,
because he was
a cheerful person…
My soul aches,
When I recall,
I suddenly think that,
Maybe
Later
In the same way
I will meet the soul
of a light-haired tot
who is trundling toward me
along a newly made sideway
of Yortymdyn…
And that he,
just like me,
also will «populate»
also will «populate»
his native village,

having returned here,
in some year during the 21th century,
with its former inhabitants-
peoples of the 80´s and 90´s
because
only with them
he will find himself at home
here

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

Heimlandsbilete

At landsbyen ikkje
lenger hugsar desse som budde her fØr
og gav han liv,
er lett å forstå,
men likevel leitt.
I tankane må eg ufrivillig
fylle landsbyen med dei som fanst fØr
- folket frå 50- og 60-åra.
Berre i lag med dei
kjenner eg meg
heime her.

Der er gamle Anna
(San Pedja Aney som folk sa)
som har tent opp i omnen,
ho er hØg og blir mager dei åra
ho tolmodig
Iyer på dei barnslege forteljingane mine
gjennom lange vinterkveldar
bak ein tjukk russisk omn.
Der er grannen vår til hØgre,
ei underleg gammal kvinne,
korkje Avdotyja
eller Evokiya, som det står i passet,
(men Odey Bob som folk sa).
Lett forvirra spring ho med oss
i sin tunge valenkis.
Dristig renner ho langs
den frosne tjØrna
for å gle oss borna som ser på.
Og ho er lykkeleg.
Der er grannen vår til venstre
Anastasia Semenova
(Sarga Nasta som folk sa)
ho kan sitere dikt
av Pusjkin og Nekrasov.
No står ho framfor det nye huset sitt
med eit kritisk blikk
og vil utan tvil finne noko
å utsetja på snikkararbeidet.

Ein kan kalle henne hovudbokhaldaren.
Der er bestefar Ivan,
ein gråskjegga gamling
lik Gud,
jamgammal med Stalin
som han alt har overlevd,
anten er han lei seg for det
eller han skjuler ei glede
over å ha greidd det.
Der er tante Glafira,
og ho bur ikkje langt frå oss
med sine fire born.
Ho er så vidt 40,
men ser langt eldre ut
etter å ha oppfylt ei mengd
plikter for menn.
Men i augo til tante Glasja
(Grapira som folk kalla ho)
blå og nakne,
i dei levde
heilt til ho dØydde
eit barn.
Der er mor
(Daney San Vera som folk sa)
ho går til brunnen etter vatn,
og ein fole, berre tre dagar gammal,
fØlgjer etter henne,
og i hjarta mitt

kjermer eg ein augneblink
sjalusi
(mot folen? mot mor mi? -
eg veit enno ikkje)
Der er far
(Vasil Vas som folk sa)
han har lagt frå seg Øksa
og sit på reisverket av frisk furu
på det som skal bli huset vårt,
stirer langt vekk
og grunnar på noko.
Kanskje tenkjer han tilbake
korleis han reiste til Arkhangelsk
for å bli sjafØr
og korleis han kom att
utan å ha blitt innteken
(far hadde dårleg hjarta),
eg trur han ville ha vorte
ein god sjåfØr
for han var ein liketil mann.
Hjarta mitt blØr
når eg minnest.
Det slår meg at
om nokre år
vil eg mØte sjela
til den lyshåra tassen
som no kjem syklande mot meg
på det nylagde fortauet av tre

i Yortymdyn...
Og at han,
slik eg no,
har vendt tilbake hit
i det 21. hundreåret
for å fylle landsbyen
med folket frå 80- og 90-åra
for berre i lag med dei
vil han kjerme seg
heime her.

Jon Todal (Norway)

В Большеземельской тундре

1. Живое чудо-дерево,
оленье стадо,
поскрипывает
ветками-рогами,
упираясь
в Млечный путь.

2. Как птенцы
полярных сов,
ещё не поднимающихся на
крыло, –
дети оленевода
в пушистых малицах.

3. Клочья февральских туч
летят над тундрой,
едва не задевая
голубые паруса чумов...
А может быть, это летят
души
умерших пастухов
вослед
тысячеголовым стадам оленей?..

4. Ворох
нездешних
жарких цветов
на плечах ижемки –
заморская шаль, –
добрый дух – джинн,
выпущенный
из бабушкиного сундука.

5. Только сдержанно-алый след
уходящего дня
в закат.

In the Bolshezemelskaya tundra

1. An eidetic wonder — the tree,
reindeer-herd
is creaking
with its branch-like horns
thrusting against
the Milky Way.

2. Like the nestlings
of polar owls,

who have not yet spread their wings, —
The children of a reindeer-breeder
In furry malitsas*

3. Waifs of February clouds
are flying through the tundra air,
nearly touching
the blue canvas of tepees …**
And perhaps these are flying
Souls
of passed away herdsmen
following
the numerous reindeer herds?…

4. A pile of
stranger
bright flowers
on the shoulders of an Izhma woman —
it is an overseas shawls —
a kind ghost,
set free from the granny’s chest

* *malitsa* — warm Nenets dress, made from reindeer fur
** *chum* — the Nenets tepee tent

5. Only the composedly scarlet trace
of the day passes away
into the sunset.

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

* * *

Никуда не спешить.
Думать о настоящем:
как шуршит медь листьев
под ногами,
как вздрагивает сердце
от всплеска рыбы в лесном озере,
как остывает октябрьский день,
только что тёплый и солнечный, –
и смиренно, и благодарно
преклонить колени
перед Творцом:
за каждый миг
сосуществования,
с каждой былинкой…

* * *

Nowhere be in a hurry
To think about the present:
how rustles the copper of leaves
under foot
how shudders the heart
from of the splash of fish in the forest lake
and how cools off the October day,

a moment ago so warm and sunny.
And submissively and gratefully
to bend the knee
before God
for every moment
of co-existence
with each blade of grass…

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

Подражание Рёкану

Что оставим мы
после себя?
Весне – половодье.
Лету – туманы и звездопады.
Осени – золото лиственниц
на первом снегу…

The imitation of Rekan

What shall we leave
behind us?
To a spring — flood
To a summer — fogs and meteor shower
To an autumn — the gold of larch trees
on the first snow...

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

* * *

Почему я люблю эти места,
так мало приспособленные
для жизни человека:
с комарьём, мошкарой,
болотами, непролазными
лесными чащобами,
студёными реками,
неспешными и печальными песнями?
Почему
я тоскую по ним,
расставаясь совсем ненадолго:
вспоминаю и вспоминаю, –
как растёт ягода-морошка,
словно тысячи осколков солнца
на зелёном мху,
как страстно токуют глухари
в сосновом бору, в предвесеннем томлении,
как прыгает рыба-сёмга
на перекате,
и ещё долго висит
над кругами в воде
золотая дуга-радуга,
кажется…
Как тихо поёт мама,

под стрекотание швейной машинки,
а я, маленькая,
почему-то говорю ей:
не плачь, мама!..
И плачу сама, навзрыд…
Почему?

* * *

Why am I attached to these places,
So little adapted for
person's life:
with mosquitoes and gnats,
swamps, heavy wildwood,
with glacial rivers
with unhurried and sorrowful songs?
Why do I pant after them,
leaving for a very short time:
I look back, I remember —
how the cloudberry grows
like thousand fragments of the sun
on the green moss,
how passionately wood-grouses
perform courtship rituals
longing for spring in the pine forest,
how salmon fish jumps
on the rift,

and how hangs for a along time
above the circles in the water
a golden rainbow,
It seems…
How my mother is singing in a low voice,
accompanied by the sounds of the sewing machine,
and, being a little girl,
I tell her:
Don't cry, mummy!
And sob myself, violently …
Why?

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

* * *

Мамӧ шуис:
«Ен тiкӧд…»
И пыжным,
сир кодь тэрыб да векни,
исковтiс кильчӧ пос вывсянь
ойдӧм гид-карта боктi…
И ми батьӧкӧд
веськӧдiм пыжнымӧс юлань…
И здук кежлӧ асъя чӧв-лӧняс
меным кажитчис,
мый эз пыжным миян кывт,
а кывтiсны ми боктi
амбаръяс да пывсянъяс,
да Патрак Анэйлӧн керкаыс…
Тшӧтш ставнас
шондiа енкӧлаыс и…
Невaжӧн на гудыр да яр
тувсовъя ваыс
дышиника сёлькӧдчис пыж ныр улын.
Ва пыдӧсас петкӧдчылiсны
быдсяматоръясыс:
кодлӧнкӧ кирза сапӧг пӧлыс,–
гашкӧ, менам да? –
ме век жӧ тадзӧн,

рузясьтӧдз новлі-шаркйӧдлі
кӧмкотсӧ…
Бовъялісны ананас банкаяс.
Збыль, ананас! –
коркӧ сельпоӧ вайлӧмны найӧс
ылыс муясысь
да повзьӧмны вузавны
сімӧм нин банкаястӧ,
гуалӧмны-дзебӧмны,
а ми, челядьпосни,
кодйим, восьтім ӧти банка,
да зэв ӧдйӧ и сёйим ставсӧ…
И некоді эз кув.
А ай-мам повзьылісны…
И розя кирза сапӧг,
и ананас банкаяс,
и турунвиж нопторйӧн
гартыштӧм акань,
и ыджыдсьыс-ыджыд
сулея, –
ставыс ва улас
вӧлі чуймӧдана мича,
синтӧ пӧртмалана…
Неважӧн, Хельсинкиын,
ӧти модернистлӧн выставка вылын,
меным вичмис аддзывны

татшӧмкодь жӧ «серпас»:
ыджыдсьыс-ыджыд ва тыра сулеяын
пыр-пыр тыдаліны
киссьӧм кӧмкот
(быттьӧ Ван Гоглӧн
серпас вылын),
важ, киссьӧм выйын жӧ нин,
часі да кутшӧмкӧ нӧшта
быдсяма важ кӧлуйыс…
Ме дыр видзӧді син вештывтӧг
«серпас» вылас.
«Серпасыс» вӧлі шусьӧ:
«Челядьдырсянь некымын
сюрс лун кольӧм бӧрын…»

* * *

Мама сказала:
«С Богом!» –
и лодка, длинная и верткая,
по-щучьи
скользнула с крыльца на воду.
И мы с отцом поплыли –
мимо поленниц дров,
мимо амбаров, мимо банек,

мимо дома Патрак Анны
(теперь, в половодье,
ещё более огромного и ещё более
одинокого
на краю тихого солнечного утра,
и мне казалось, что не мы плыли
мимо этого дома,
а дом плыл мимо нас...)
Весенняя вода,
ещё накануне неспокойная и
мутная,
лениво плескалась о днище лодки,
коричнево просвечивая до самого донышка,
и дно это
можно было разглядывать
бесконечно.
Там
живописно
лежал дырявый кирзовый
сапог
с чьей-то левой ноги
(может быть, это был мой сапог:
в детстве я сапоги снашивала именно
так –
шаркая ими друг об дружку и натирая
дырки...)

Рядом лежали
        консервные банки
        из-под ананасов
(да, это были настоящие ананасы,
бог знает, кем и когда завезённые в
                                        наше сельпо.
Полуизъеденные ржавчиной банки
        зарыли в землю
в страхе отравиться,
а мы, дети,
        раскопали одну банку, открыли,
        попробовали
и съели всё.
И никто не умер.
        А взрослые боялись...)
...И кирзовый сапог,
и банки из-под ананасов,
и безрукая глиняная кукла,
и огромная зелёная бутыль –
всё казалось под водой
немножко загадочным,
и всё странно волновало меня...
Недавно, в Хельсинки,
в музее современных искусств,
мне довелось увидеть
почти подобную же «картину»

на выставке какого-то модерниста.
Это был обыкновенный круглый
аквариум с водой,
только далеко не комнатных размеров,
а на дне его
лежали
часы с облезлой краской
на когда-то коричневом корпусе,
чёрный башмак,
будто с полотна Ван Гога,
и ещё что-то очень знакомое,
и ещё...
Я долго стояла как вкопанная:
«картина»
называлась
«Несколько тысяч дней спустя после
детства».

* * *

My mother said:
«God bless you!» —
and the boat, long and agile
like a pike
slipped from the steps into the water.
And my father and I begun the journey —

we sailed by stacks of fire-wood,
by barns, banyas,
we passed by the house of Anna Patrak
(now, when the spring water was high
this house looked bigger and more lonely
on a quiet sunny morning
and it seemed to me
that we didn't pass
by the house,
but the house passed by us…)
The spring water
the day before was restless and muddy,
and now was splashing lazily under the boat,
the water was brownish, but transparent,
and the bottom of the river
I could view   endless.
There picturesquely was resting
worn holed leather boot
from somebody's left leg
(it could be my boot:
in my boyhood days   I wore out my boots
exactly like that,
scuffling about each other, until holes appeared…)
Nearby there were
empty tin-cans
of canned pineapples
(yes, those were real pineapples,

God knows, who and when brought them to
our village shop.
Half-rusted tins somebody buried into the earth,
In fear of being poisoned,
and we, the children,
dug one tin out, opened it,
had just a test of them,
and then ate everything.
And nobody died.
But the grown-ups were scared…)
…A high leather boot,
and tinned pineapples,
and an armless clay doll,
and a huge green bottle —
everything seemed a bit
mysterious under water
and everything excited me in a strange manner…
Not long ago, in Helsinki
in the Museum of Modern Art,
I had a chance to see
almost the similar «picture»
at an exhibition of some modern artist.
It was an ordinary round aquarium with water,
but not of ordinary size,
and on the bottom of it
there was
a clock with shabby paint
on the former brown case,

and a black boot,
as if from a canvas of Van Gogh,
and something else, very familiar,
and something else…
I stood there motionless for a long while:
the «picture»
was called
Several Thousand Days after Childhood.

Translated by
Asya Atrashkevitch (Moscow)
Tatiana Tyupenko (Syktyvkar)

Бутора[1]

Ой, тӧлӧй,
        чизыр вой тӧлӧй.
Бара нин тэ
        кӧсъян поткӧдны
менам саридзлысь
еджыд морӧссӧ.
Бара нин тэ
        кӧсъян пасьвартны
менсьым пыжсӧ.
Бара нин тэ
кӧсъян чашкӧдны
менсьым тывъяссӧ.
Бара нин тэ
        кӧсъян вӧтлыны
менсьым зарни черисӧ.
Ой, тӧлӧй,
        чизыр вой тӧлӧй.

[1] *Бутора* – тадзи шуӧны вой тӧвсӧ поморъяс.

Бутора

Ой, ветер,
северный ветер! –
опять ты буторишь
белую гладь моего моря,
опять ты бросаешь мой баркас
на прибрежные камни,
опять ты рвёшь мои стеклянные сети,
опять ты загоняешь
в морскую пучину
мою золотую рыбу-сёмгу.
Ой, ветер!
Ой, бутора – судьба моя.

Авторский перевод с коми языка

Butora

Ó, te szél.
te metsző északi szél!
Hát már megint
fel akarod hasogatni
tengerem

fehér keblét!
Hát már megint
el akarod pusztítani
csómikom!
Hát már megint
szét akarod tépdesni
hálóim!
Hát már megint
el akarod hajtani
drága halaim!
Ó, te szél.
te metsző északi szél!

Fillinger Cabor (Budapest)

В последние годы я довольно много и с удовольствием занималась переводами, – в основном русских поэтов, потому что кроме своего родного коми языка и русского языка, я других, к сожалению, и не знаю.

Меня увлекла эта работа, прежде всего потому, что я вдруг сделала для себя совершенно потрясающее открытие: мой родной язык гораздо богаче, глубже и ярче, чем я представляла себе до сих пор. Оказывается, он способен сделать чужое своим, расширив при этом не только моё, но и знания моих читателей о мире и сделав наш собственно национальный опыт богаче…

Перевод – это чудесная возможность оказаться внутри другой культуры. Поэтому, конечно, он, прежде всего, требует уважения к подлиннику, уже на стадии выбора первоисточника. Потому что хотим мы того или не хотим, переводя стихотворение иноязычного поэта ты становишься в каком-то смысле его

соавтором, а перевод, возможно, станет явлением и твоей собственной поэзии.

Я, во всяком случае, насколько могла, всегда старалась следовать этому главному, на мой взгляд, принципу перевода – не навредить подлиннику, не исказить нравственную сущность первоисточника.

Уверена, переводчики моих стихов – тоже.

Я безмерно благодарна им всем, особенно Райе Бартенс, профессору из Финляндии и Арво Валтону, одному из самых известных писателей Эстонии, президенту Международной Ассоциации финно-угорских писателей.

Большое спасибо!

Ыджыд аттьӧ!

Галина Бутырева
г. Сыктывкар

Содержание

Челядьдырся сьӧлӧм мӧвп 3
Гармония 4
Lapsen sydämen ajatukset 5
Sopusointu 7
Lapsepõlve salamõte 8

«Тбилисилӧн паськыд морӧс бердас…» 10
«На окраине Тбилиси…» 11
«Túl Tbiliszin…» 13

«Арся сьӧд войыс сапкысис-усис…» 15
«Syksyn musta yö pudota humahti…» 16
«Pilvine taevas see veepinna mustaks teeb…» 18

«Сьӧкыд гожся лун бӧрын…» 19
«Raskaan kesäisen päivän jälkeen…» 20
«Pärast rasket suvepäeva…» 21

«Кутшӧм кыв вылын тэ мӧвпалан
мӧвпъястӧ…» 22
«Millä kielellä sinä ajatuksiasi ajattelet…» 23
«Mis keeles sa mõtled mõtteid…» 24

Чужанiнлы 26
Kotiseudulle 26

«Кытчӧ кӧть ог овмӧдчыв…» 27
«Mihin tahansa asetunkaan asumaan…» 27

«Вашка дорса сиктӧй, муса чужанiнӧй…» 28
«Vaškan rannan kyläni, rakas kotiseutuni…» 29

Дiнъёльдiнса пожӧма яг 31
Dinjoldinin mäntymetsä 31

«Важиник, рапкысьӧм-усьӧм сьӧд
керка дор…» 33
«Vanhan, sortuneen savupirtin vierus…» 34
«Längus, pehastund hurtsiku juures käin…» 36

«Быттьӧ небыд гӧна вольпась,
юсь гӧна вольпась…» 38
«Ikäänkuin pehmeän untuvapatjan…» 39

«Вузалан кӧ ассьыд чужан позтӧ…» 41
«Jos myyt oman kotipesäsi…» 41

«Эськӧ эски кӧ…» 42
«Jos voisin uskoa…» 42
«Usuksin kui ma…» 43

«Ыпъялӧ сись…» 45
«Ещё горит свеча…» 45
«Loistaa kynttilä…» 46
«Leegitseb küünal…» 47

«Кималасöн корся пемыдсьыс петанiн…» 48
«Käsin tunnustellen etsin pimeästä ulostietä…» ... 49

«Дона батьö, ме пыр кöсйи лоны…» 50
«Armas isa, tahtsin ikka saada …» 51

Мамлöн садьмöдчан сьыланкывъяс 53
Ema äratuslaulud 55

«Морöс тырнас лолалö…» 59
«Hingab täie rinnaga…» 60

Семен Агей 61
Semen Agei 62

«Кодлöн Паспомын медся джуджыд да
ён керкаыс?..» 63
«Kellel Paspomis maja kõige kõrgem, tugevam?..» 64

«Тувсов шондi моз, дона верöсö, лун и вой
тэнö витi, тэнö витi…» 66
«Kallis mees, sa mu kevadpäikene, päeval,
öösel ju sind ma muudkui ootasin …»............. 67

Юкмöс 69
Kaev 72

Кола 75
Sepikoda 77

«Джуджыд да югыд пожӧма ягын…» 79
«Mõdmösmäe astmel, männiku rajal…» 81

В присутствии старого Томаса 85
Vana Tooma juuresolekul 85

Сьӧд ты вылын 87
Mustjärvel 88

Выль керка 89
Uus maja 90

Циклон 92
Циклон 92
Tsüklon 93

«И летмунi ки…» 94
«On vajunud rippu käed…» 94

«Быттьӧ кык ӧтка морт…» 95
«Как случайно столкнувшиеся два
одиночества…» 95
«Ikäänkuin kaksi yksinäistä ihmistä …» 96
«Nagu kaks üksildast vaatavad valkides
teineteisele otsa …» 96
«Mint ḱet magányos ember…» 97

Олӧмлы 98

«Всё отнимешь, а я прорасту
воспоминаниями…» 98
«Ваньзэ талалод…» 98
Elule 99

Ыбса серпасъяс 100
Õbi pildid 101

«Бöрдö Челядьдыр. Бöрдö Пöрысьлун…» 104
«Nutab Noorus. Nutab Vanadus…» 104

Льöмъюын 106
Lömjus 107

«Мöвпъясö, тувсов ёльяс моз…» 109
«Mu mõtted kui kevadised nired …» 110

Вöр керка дорын 111
Metsaonnis 112

«Чужан кыв, ай-мам кыв сьöлöмын…» 113
«Анай кыл, анай-атайлэн кылыз…» 114

К портрету моей Родины 115
The Portrait of My Native Land 120
Heimlandsbilete 124

В Большеземельской тундре 129

In the Bolshezemelskaya tundra 130

«Никуда не спешить. Думать о настоящем…» . 133
«Nowhere be in a hurry. To think about
the present…» 133

Подражание Рёкану 135
The imitation of Rekan 135

«Почему я люблю эти места…» 136
«Why am I attached to these places…» 137

Мамӧ шуис: «Ен тiкӧд…» 139
«Мама сказала: «С Богом!»…» 141
My mother said: «God bless you!..» 144

Бутора 148
Бутора 149
Butora 149

Послесловие 152

Литературно-художественное издание

Галина Васильевна Бутырева

ЕЩЁ ГОРИТ СВЕЧА...

На коми, русском, венгерском, эстонском, финском,
норвежском, английском языках

Художественный редактор – *Ю.Н.Лисовский*
Компьютерная верстка – *Н.В.Вахнин*
Корректор – *Е.Е. Афанасьева*

Подписано в печать 15.06.2009. Формат $70 \times 90^1/_{32}$
Бумага офсетная. Гарнитура «Schoolbook»
Печать офсетная. Усл.п.л. 5,85
Тираж 450. Заказ № 4525

Отпечатано в ООО «Коми республиканская типография»
с дискет заказчика в полном соответствии с качеством
предоставленных материалов.
167982, г. Сыктывкар, ул. Савина, 81